

กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ CONTEMPLATIVE EDUCATION APPROACH IN ART CLASSROOM

ศิริพงษ์ เพียรศิริ¹
Siribhong Bhasiri¹

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

การเรียนการสอนในชั้นเรียนศิลปะของไทยปัจจุบัน นอกจากจะให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะแล้ว ยังต้องสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดีและมีความสุขอีกด้วย กระบวนการเรียนรู้จากภายในหรือการเรียนรู้ด้วยใจ อย่างใคร่ครวญถือเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาทางเลือกที่เรียกว่า “จิตตปัญญาศึกษา” ที่กำลังแพร่หลาย ในวงการศึกษาระดับ แต่ยังไม่มีการใช้ในชั้นเรียนศิลปศึกษาอย่างจริงจัง การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญา ศึกษาในชั้นเรียนศิลปศึกษา โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น แบบกลุ่มเดียววัดผลหลัง การทดลองมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้น ปีที่ 1 จำนวน 32 คน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินผลงาน และแบบประเมินการสอน เป็น เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทดลองใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียน 13 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และร้อยละ (%) จากคะแนนผลงาน และหาข้อสรุปจากการ ประเมินการสอน ได้ผลการวิจัยดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียน ศิลปศึกษา พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80.56 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักศึกษาที่ ผ่านเกณฑ์คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปศึกษา พบว่านักศึกษาเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความสุขในการเรียนรายวิชานี้

การจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษานี้จะช่วยพัฒนาจิตใจผู้เรียนจากภายใน ให้ผู้เรียนมีความสุข สงบ สบาย เมื่อจิตใจสงบนิ่ง เคารพตัวเองและผู้อื่น กล่อมเกลาให้คิดแต่สิ่งดีๆ ก็จะ ส่งผลให้ทำแต่สิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง ตั้งใจเรียน ส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี ตามเป้าหมายของการศึกษา ไทยที่ต้องการให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีความสุข

คำสำคัญ: ศิลปศึกษา, ความตระหนักรู้, ภาววิภาคศาสตร์

¹ Corresponding author: sirbea@kku.ac.th

ABSTRACT

Instruction in art classrooms has to incorporate goodness and happiness besides just knowledge and skills in arts. Learning through a contemplating process is an alternative approach called “contemplative education”. It is becoming widespread at all educational levels, but has not been applied much in art education classrooms. This research was conducted in a pre-experimental design (one shot case study) with the target group of 32 first year art education students at the faculty of Education, Khon Kaen University. Research instruments included instructional plans, an assignment evaluation form, and a teaching evaluation form. The data was collected from 13 assignments via the contemplative process in classrooms. The assignment scores were computed into means ($\bar{x}$), and percentages (%); and the conclusion was drawn from teaching evaluation. The results are as follows:

1) The mean score of students’ art education learning achievement using the contemplating education approach was 80.56 percent. The proportion of criterion-passing students was 75.00 percent of the total number of students, which was higher than the stipulated criterion.

2) Students learning art education under the contemplative education approach developed conscientiousness and were better able to understand themselves and others.

The contemplative education approach helped learners improve themselves internally. They became happy, peaceful, and comfortable. When the mind calms down, learners develop self-esteem and respect towards others. Thinking positively results in good and decent actions, and increased attentiveness toward learning. Hence, learning achievement is good according to the National Education Standards that aim at smart, good, and happy students.

KEY WORDS: Art education, Awareness, Anatomy

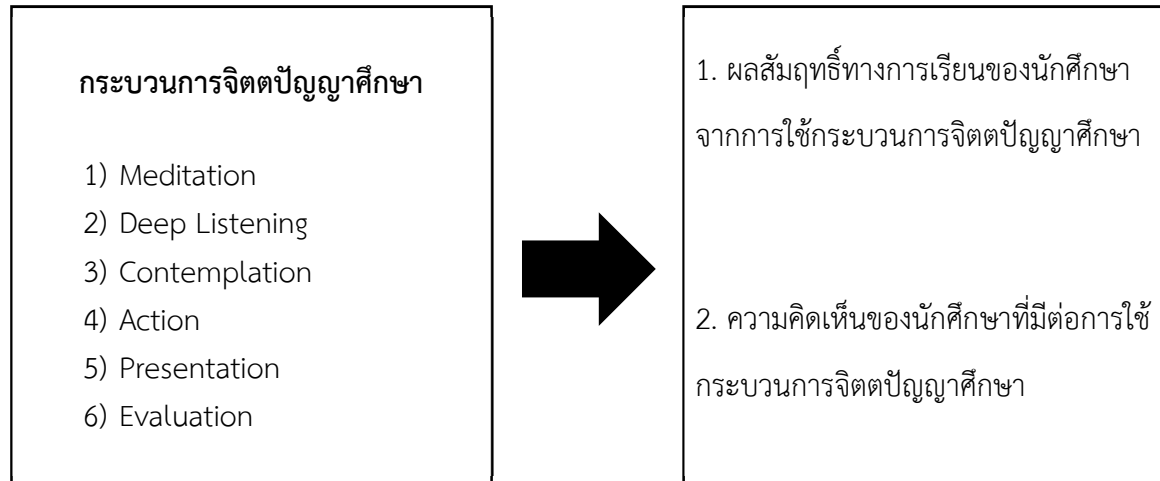
บทนำ

มาตรฐานการศึกษาของชาติได้ระบุคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก คนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย เต็มตามศักยภาพ และตรงตามความต้องการ ทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ ปัญญา ความรู้และทักษะคุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ โดยคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยเบญจคุณ หรือคุณ 5 ประการ ดังนี้ 1) คุณลักษณะ มีรูปลักษณ์ (สุขภาพ บุคลิกภาพ) กิจลักษณ์ (พฤติกรรม ทักษะความสามารถ) ดี 2) คุณค่า มีประสบการณ์จากการเรียนรู้ สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการพัฒนาชีวิต 3) คุณประโยชน์ มีชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ร่วมสร้างและให้สิ่งดีแก่สังคม 4) คุณภาพ มีชีวิตร่มเย็นเป็นสุข พออยู่พอกิน เป็นสมาชิกครอบครัว พลเมืองและพลโลกที่ดี 5) คุณธรรม มีความดี เข้าถึงความงามและความจริง ดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมนสุจริต ซึ่งเบญจคุณนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการจัดการเรียนรู้ของครู และวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามพร

พระราชทาน 3 ประการ คือ ขอบใจมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์ (สมนอมรวีวัฒน์, 2546)

การที่จะพัฒนาให้นักศึกษาเป็นคนเก่ง คนดี และคนมีความสุข ให้ครบองค์ประกอบทั้งสามนั้น ถือเป็นเรื่องที่ทำนายในระบบการศึกษาปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษา ซึ่งจากผลการวิจัยหลายๆ เรื่อง (Helber, Zook, & Immergut, 2012; Sri-Ampai, 2011; จิรัฐกาล พงศ์ภคเชียร, 2550) พบว่ากิจกรรมที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ได้ผลคือ การให้ผู้เรียนฝึกสติมีสมาธิก่อนเรียน ซึ่งมีการนำกิจกรรมนี้ไปใช้อย่างแพร่หลายในการจัดการเรียนการสอนในหลายๆ ประเทศ แม้แต่ในชาติตะวันตก นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมสุนทรียสนทนา (Dialogue) ที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างอิสระ ปราศจากการตัดสิน เกิดความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้พัฒนาความตระหนักรู้ในตัวเอง และฝึกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ กระบวนการทั้งหลายที่กล่าวมานี้เอง ที่เรียกว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งสามารถทำได้ในสามลักษณะคือ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ได้แก่ การฟังด้วยหัวใจ ด้วยความตั้งใจ 2) การนั่งสมาธิอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) ได้แก่ การนั่งสมาธิจากการฟัง การอ่าน การมอง การสัมผัส ฯลฯ มาคิดใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง บนฐานความสงบของจิตใจ และ 3) การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) ได้แก่ การภาวนา การเฝ้าดูธรรมชาติของจิตใจที่เปลี่ยนแปลงไป ให้เห็นความเชื่อมโยงจากภายในสู่ภายนอก (วิจักขณ์ พานิช, 2547)

การศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาบุุคคลให้เป็นปัญญาชน ผลิคนักคิดนักสร้างบุคลากรในวิชาชีพต่างๆ ให้แก่สังคม ซึ่งวิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพหนึ่งที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนของสังคม และครูศิลปะเองก็เป็นคนที่จะมีบทบาทในการพัฒนาความคิด ทักษะ และความสุขให้กับผู้เรียน ซึ่ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพครูในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) มีความรู้สาระของศาสตร์ศิลปศึกษา เข้าใจเกี่ยวกับมิติทางสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาปฏิบัติ ประสานประโยชน์และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข 2) มีความสามารถปฏิบัติการสอน มีทักษะในการจัดกระบวนการเรียนรู้ การทำวิจัยในชั้นเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสามารถสร้างและเลือกใช้นวัตกรรมทางศิลปศึกษาได้อย่างเหมาะสม 3) ตระหนักในคุณค่าของการสอนศิลปศึกษา เป็นผู้นำทางวิชาการ มีวิจารณ์ญาณและความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 4) มีความรัก ศรัทธา จิตวิญญาณของความเป็นครู มีบุคลิกดี มีสุนทรียภาพ ดำรงตนในกรอบจรรยาวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ เสียสละ อุทิศตน เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นว่ารายวิชากายวิภาคศาสตร์สำหรับครู (Anatomy for Teachers) เป็นวิชาหนึ่งที่มีทั้งศาสตร์และศิลป์จากหลายแขนงวิชามารวมกัน ทั้งวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และศิลปะ ผู้วิจัยจึงเลือกวิชานี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีจุดประสงค์ของรายวิชาเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ในหลักกายวิภาคศาสตร์ของมนุษย์ ได้แก่ โครงสร้างกระดูก และระบบกล้ามเนื้อ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ และมีทักษะในการวาดภาพกระดูกและกล้ามเนื้อของมนุษย์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวาดภาพคนต่อไป โดยเป็นวิชาปฏิบัติการจำนวน 2 หน่วยกิต หรือ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดการเรียนรู้อัตโนมัติตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษานี้ จะสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งความรู้ทักษะ และเจตคติ ได้เป็นอย่างดี โดยมีกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

คำถามของการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ จะมีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดหรือไม่ ?
2. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ จะเป็นอย่างไร ?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา จากการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ ให้มีคะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น (Pre-Experimental Design) แบบกลุ่มเดียววัดผลหลังการทดลอง (One Shot Case Study) มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้นปีที่ 1 ที่เรียนวิชากายวิภาคศาสตร์สำหรับครู จำนวน 32 คน

2. ตัวแปรในการวิจัย

- ตัวแปรต้นที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือ กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา
- ตัวแปรตามที่ศึกษาในการวิจัยนี้ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปะ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนตามคำอธิบายรายวิชา และเค้าโครงรายวิชา จำนวน 13 แผนฯ ละ 3 ชั่วโมง ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

3.2 แบบประเมินผลงาน เป็นการประเมินผลงานภาพวาดของนักศึกษาตามหัวข้อแต่ละสัปดาห์ ๆ ละ 1 ชิ้น ทั้งหมด 13 สัปดาห์ รวม 13 ชิ้น โดยใช้เกณฑ์การประเมินผลงานแบบ Scoring Rubrics ประกอบด้วย 1) ความสวยงาม 2) ความถูกต้อง และ 3) ความรับผิดชอบ

3.3 แบบประเมินการสอน เป็นการประเมินจากผู้เรียน มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบในการประเมิน ดังนี้ 1) สภาพที่เป็นจริงของรายวิชานี้ (หมวกสีขาว) 2) ความรู้สึกที่มีต่อรายวิชานี้ (หมวกสีแดง) 3) ข้อดี จุดเด่น ของรายวิชานี้ (หมวกสีเหลือง) 4) ข้อบกพร่อง จุดอ่อน ของรายวิชานี้ (หมวกสีดำ) 5) แนวทางการพัฒนา ปรับปรุงรายวิชานี้ต่อไป (หมวกสีเขียว) และ 6) สรุปภาพรวมของรายวิชานี้ (หมวกสีฟ้า)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 13 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาได้ดังนี้

4.1 ให้ผู้เรียนทำสมาธิก่อนเรียน โดยผู้สอนเปิดเพลงเบาๆ และให้ข้อมูลในการภาวนา (Meditation)

4.2 ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมสุนทรียสนทนา ทักทาย และทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา (Deep Listening)

4.3 ให้ผู้เรียนรับฟังคำอธิบายเนื้อหา มอบหมายภาระงานหรือชิ้นงาน จากผู้สอน (Contemplation)

4.4 ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย (Action)

4.5 ให้ผู้เรียนนำเสนอผลงาน อภิปรายร่วมกับเพื่อนและผู้สอน (Presentation)

4.6 ให้ผู้เรียนประเมินการสอนในชั่วโมงสุดท้ายของการเรียน (Evaluation)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินผลงาน โดยวิธีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การให้คะแนน ตามตารางเกณฑ์การประเมินผลงาน แบบ Scoring Rubrics แล้วนำคะแนนมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (%) และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การประเมินผลงาน

ประเด็น การ ประเมิน	ค่าน้ำหนัก คะแนน	ระดับคุณภาพ/แนวการให้คะแนน			
		3	2	1	0
ความ สวยงาม	3	มุมมอง องค์ประกอบ สมบูรณ์ รายละเอียด ประณีตมาก	มุมมอง องค์ประกอบ ค่อนข้างสมบูรณ์ รายละเอียดประณีต พอสมควร	มุมมอง องค์ประกอบยังไม่ สมบูรณ์ รายละเอียด ประณีตน้อย	มุมมอง องค์ประกอบไม่ สมบูรณ์ รายละเอียดไม่ ประณีตเลย
ความ ถูกต้อง	2	สัดส่วนถูกต้อง แม่นยำ ครบถ้วน สมบูรณ์	สัดส่วนถูกต้อง แต่ยังไม่ ครบถ้วน สมบูรณ์	สัดส่วนยังไม่ ถูกต้อง หรือไม่ สมบูรณ์	สัดส่วนผิด
ความ รับผิดชอบ	1	ส่งงานตรงเวลาที่ กำหนด	ส่งงานช้ากว่าเวลาที่ กำหนดไม่เกิน 1 สัปดาห์	ส่งงานช้ากว่าเวลา ที่กำหนดเกิน 1 สัปดาห์	ไม่ส่งงานเลย

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนต่ำที่สุดคือ 0 และคะแนนสูงที่สุดหรือคะแนนเต็มคือ 18 สามารถ
แจกแจงช่วงคะแนน และความหมายระดับคะแนนได้ดังนี้

ช่วงคะแนน 15.00-18.00 คะแนน หมายถึง ดีมาก

ช่วงคะแนน 12.00-14.99 คะแนน หมายถึง ดี

ช่วงคะแนน 9.00-11.99 คะแนน หมายถึง ผ่าน

ช่วงคะแนน 0.00-8.99 คะแนน หมายถึง ไม่ผ่าน

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินการสอน โดยวิธีการหาข้อสรุปที่เห็นพ้องต้องกัน
ดี ความ จากการประเมินของนักศึกษา นำมาสร้างเป็นข้อสรุปสาระในความเห็นที่สอดคล้องกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการใช้กระบวนการจัดปัญหาศึกษาในชั้นเรียน
ศิลปศึกษา นำเสนอเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา

คะแนนเต็ม (คะแนน)	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ร้อยละของ คะแนนเฉลี่ย (%)	จำนวน นักศึกษา ทั้งหมด (คน)	จำนวน นักศึกษาที่ผ่าน เกณฑ์ (คน)	ร้อยละของ จำนวน นักศึกษาที่ผ่าน เกณฑ์ (%)
234	188.50	80.56	32	24	75.00

จากตารางที่ 2 พบว่านักศึกษามีคะแนนเฉลี่ย 188.50 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ของคะแนนเต็ม และมีจำนวนนักศึกษาที่ผ่านเกณฑ์ (70%) จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด (N = 32 คน) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จากการตรวจผลงานวาดภาพของนักศึกษาจำนวน 13 ชิ้นๆ ละ 18 คะแนน รวม คะแนนเต็ม 234 คะแนน

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจัดปัญหาศึกษาในชั้นเรียนศิลปศึกษา

จากการประเมินของนักศึกษาโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบในการประเมิน นำมาสร้างเป็นข้อสรุปสาระในความเห็นที่สอดคล้องกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย แล้วนำเสนอผลการประเมินที่มีความถี่สูงสุดห้าอันดับแรก ผลการประเมินนำเสนอเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของนักศึกษา

หัวข้อ	ผลการประเมิน
1. สภาพที่เป็นจริงของรายวิชานี้ (หมวดสีขา)	- เป็นวิชาปฏิบัติ ที่เน้นการฝึกทักษะการวาดเส้น - อาจารย์ผู้สอนใจดี อ่อน เป็นกันเอง มีวิธีการสอนที่ดี แนะนำนักศึกษาได้ - ห้องเรียนมีบรรยากาศ อ่อน สงบ สบาย มีเสียงเพลงบรรเลงเบาๆ ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีความสุข มีความสนุกสนานกับการเรียน - ได้นั่งสมาธิก่อนเรียน ทำให้จิตใจสงบ มีสมาธิ และอาจารย์ได้สอดแทรกข้อคิดคุณธรรม - เป็นวิชาที่ยาก
2. ความรู้สึกที่มีต่อรายวิชานี้ (หมวดสีแดง)	- ชอบ ประทับใจ มีความสุข สนุกสนาน รู้สึกดี อ่อน ผ่อนคลาย สบายใจ มีความเคารพในวิชาที่เรียน สร้างคุณธรรมในใจ - ชอบเสียงเพลงเบาๆ ฟังเพลงก่อนเรียน ทำให้ชั้นเรียนมีบรรยากาศดี มีพลัง มีแรง มีสมาธิในการเรียน - ประทับใจ อาจารย์ผู้สอน ใจดี มีความเป็นกันเอง - ได้รับความรู้ ทักษะในการวาดรูปมาก - เป็นวิชาที่ยาก กลัว มีท้อแท้บ้าง
3. ข้อดี จุดเด่นของรายวิชานี้ (หมวดสีเหลือง)	- ได้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ใหม่ ๆ และได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง - อาจารย์ใจดี เป็นกันเอง อารมณ์ดี ให้คำแนะนำ ปฏิบัติได้ดี มีความยืดหยุ่นกับผู้เรียน - ได้ฟังเสียงดนตรี ผ่อนคลาย ได้ทำสมาธิ จิตใจสงบ - อาจารย์สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ปลุกฝังความมีสัมมาคารวะต่ออาจารย์ใหญ่ - เป็นวิชาที่มีบรรยากาศสบาย ผู้เรียนกล้าที่จะพูด แลกเปลี่ยนเรียนรู้

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของนักศึกษา (ต่อ)

หัวข้อ	ผลการประเมิน
4. ข้อบกพร่อง จุดอ่อนของรายวิชานี้ (หมวดสีด้า)	- อาจารย์มีการกิจมาก ไม่ค่อยมีเวลาได้พบปะนักเรียนได้เต็มที่ จึงขาดการแนะนำ อธิบายในรายละเอียด - เนื้อหาวิชามีมากยังเรียนรู้ไม่แน่นพอ ได้ฝึกทักษะน้อย มีข้อจำกัดในการทำงานเพราะต้องมาทำงานที่คณะเท่านั้น - ภาระงานมาก ยาก ทำงานไม่ทัน ทำให้ผลงานไม่ดี คะแนนไม่ดี - อาจารย์ผู้สอนใจดี เป็นกันเองมาก จนผู้เรียนไม่ค่อยเกรงใจ ไม่ตั้งใจ ขาดวินัย - แก้ว ทัศนคติ แสงสว่างในห้องเรียนไม่เพียงพอ
5. แนวทางการพัฒนาปรับปรุงรายวิชานี้ต่อไป (หมวดสีเขียว)	- ควรเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหาวิชาให้มากขึ้น - ควรแนะนำขั้นตอน เทคนิคต่างๆ ในการวาดภาพให้มากขึ้น ลงละเอียดมากขึ้น - ควรมีหุ่นกล่อมเนื้อเป็นสื่อการเรียนรู้เพิ่มขึ้น หรืออาจให้วาดคนจริงๆ เพิ่มเติม - ควรพานักศึกษาไปทัศนศึกษาที่คณะแพทยศาสตร์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้แก่นักศึกษา - ควรเพิ่มความเคร่งครัดในการส่งงาน ความรับผิดชอบ ความตรงเวลา ให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียน
6. สรุปภาพรวมของรายวิชานี้ (หมวดสีฟ้า)	- มีบรรยากาศดี ไม่เครียด อบอุ่น ผ่อนคลาย รู้สึกดี มีความสุข สนุกสนาน - ได้ทั้งความรู้ และคำแนะนำที่ดีจากอาจารย์ ได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง - ได้ฝึกความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจต่อเพื่อน ช่วยแนะนำเพื่อนๆ ได้ทำงานร่วมกับเพื่อนๆ - อาจารย์ใจดี เป็นกันเอง สอนสอดแทรกคุณธรรม - ได้ฝึกสมาธิ

จากตารางที่ 3 พบว่านักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน มีความสุขในการเรียน เข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณเป็น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น มีแนวโน้มที่จะคิดดีและทำดีต่อไป แสดงให้เห็นว่านักศึกษาเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจตนเองและผู้อื่น เห็นได้จากการยอมรับการรับรู้ และการถ่ายทอด ความรู้สึกที่เป็นความจริงที่ได้รับจากการเรียนรู้รายวิชานี้ เช่น ได้ทำอะไร ทำประสบพบเจออะไร ได้ผลการเรียนรู้เป็นอย่างไร ได้ความรู้สึกละเอียดอย่างไร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจากการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปศึกษาพบว่าผลงานของนักศึกษาส่วนใหญ่ทั้งสี่ครั้งเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี และมีแนวโน้มพัฒนาการที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่ากระบวนการจิตตปัญญาศึกษา สามารถช่วยให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการฝึกให้นักศึกษาด้วยวิธีการทำสมาธิ ทำให้เกิดการเรียนรู้ การทำงานอย่างมีสติ เคารพกฎกติกา และการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมที่ทำให้มีความรู้สึกปลอดภัย เป็นตัวแปรสำคัญในการเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนจะให้ประสบความสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ ด้านทั้งนักศึกษา อาจารย์ และวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นองค์รวม และจากการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในชั้นเรียนศิลปศึกษาโดยภาพรวม พบว่านักศึกษาเกิดความตระหนักรู้ผ่านกิจกรรมในรายวิชานี้ รู้สึกรัก เข้าใจ ตนเอง และผู้อื่น มีความสุข ความสงบ ความสนุกสนาน ในการเรียน นั้นเป็นเพราะว่าเกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ได้ใช้วิธีการคิดใคร่ครวญไตร่ตรอง ผ่านการทำสมาธิก่อนเรียน การฟังอย่างลึกซึ้ง การสนทนาอย่างสุนทรีย์ะ รวมทั้งการทำงานศิลปะที่ผ่อนคลาย โดยอยู่ในสภาวะที่ปลอดภัย ในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สะดวก สงบ สบาย ทำให้จิตใจดี เรียนรู้อย่างมีความสุข ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นต่อไป ตามแนวทาง พรบ. การศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีสุข นั่นเอง

ซึ่งผลการวิจัยที่พบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร (2550) ที่พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียนที่จำเป็นในกระบวนการจิตตปัญญาศึกษาประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ความตระหนักรู้และ การใคร่ครวญ ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กัลยาณมิตร แบบอย่างของผู้สอน และการเรียนรู้แบบองค์รวม ส่วนปัจจัยเกื้อหนุน คือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และวิธีประเมินผล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sri-Ampai (2011) ที่ได้นำกระบวนการจิตตปัญญาไปใช้กับนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ ชั้นปีที่ 1 แล้วพบว่าค่าความฉลาดทางอารมณ์ (E.Q.) ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่า E.Q. หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งกระบวนการจิตตปัญญานี้ได้ไปช่วยพัฒนานักศึกษาในด้านความมีวินัย ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบ แรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ การตัดสินใจแก้ปัญหา มนุษย์สัมพันธ์ การตระหนักในคุณค่าตัวเอง และความสงบ ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตในชีวิตประจำวันของนักศึกษาอีกด้วย ซึ่งมีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล เอนกวิทย์ (2552) ที่ได้นำกระบวนการจิตตปัญญาไปใช้กับนักศึกษาคณะพยาบาลศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 แล้วพบว่าการตระหนักรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การตระหนักรู้คุณค่าของความเป็นมนุษย์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาลของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสรุปได้ว่ากระบวนการจิตตปัญญาศึกษานี้สามารถส่งเสริมการตระหนักรู้คุณค่าความเป็นมนุษย์และการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมของนักศึกษาพยาบาล

ส่วนเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบที่นำมาใช้เป็นกรอบในการประเมินการสอนนี้ ช่วยให้นักศึกษามีกรอบความคิดในการประเมินที่มีทิศทางและเป้าหมายในการคิดที่ชัดเจนตรงประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต (2544) ที่นำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนี้ไปใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัลลิกา เจริญพจน์ (2546) ที่นำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนี้ไปใช้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล ซึ่งได้ผลดีกว่าวิธีการคิดแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศนีย์ หนูนา (2550) ที่นำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนี้ไปใช้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในวิชาภาษาไทย ซึ่งได้ผลดีกว่าวิธีการคิดแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากข้อค้นพบในการวิจัยนี้ว่า การจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการจิตตปัญญาศึกษานี้จะช่วยพัฒนาจิตใจผู้เรียนจากภายในให้ผู้เรียนมีความสุข สงบ สบาย เมื่อจิตใจสงบนิ่ง เคารพตัวเองและผู้อื่น กล่อมเกล้าให้คิดแต่สิ่งดี ๆ ก็จะมีผลให้พบแต่สิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง ตั้งใจเรียนเป็นคนเก่งต่อไป ตามแนวทาง พรบ.การศึกษาแห่งชาติ ที่ต้องการให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีความสุข ส่วนการประเมินการสอนด้วยวิธีการคิดแบบหมวกหกใบนี้ สามารถครอบคลุมความคิดในทุกๆ ด้าน ทั้งข้อเท็จจริง ความรู้สึก ข้อดี ข้อบกพร่อง แนวทางพัฒนา และการสรุปโดยภาพรวม ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอน โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สิ่งที่จะสะท้อนผลการสอนของผู้สอนได้ดีที่สุด คือเสียงจากผู้เรียน

หากจะนำไปใช้จัดการเรียนรู้กับรายวิชาอื่นๆ ก็สามารถทำได้โดยการเตรียมความพร้อมอาจารย์ผู้สอน ที่ควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติ เกี่ยวกับกระบวนการทางจิตตปัญญาศึกษาก่อนเป็นลำดับแรก จากการฝึกอบรมปฏิบัติการจากผู้รู้ที่เรียกว่า “กระบวนการ” จากสถาบันการศึกษาชั้นนำ เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันอาศรมศิลป์ เป็นต้น เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในตนเองก่อนที่จะไปถ่ายทอดผู้เรียน นอกจากนั้นการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ ห้องเรียน ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ต้องเอื้อต่อการเรียนรู้ตามแนวทางนี้ด้วย

จากผลการประเมินการสอนโดยใช้วิธีการคิดแบบหมวกหกใบ มีข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ควรมีเวลาได้พบปะนักศึกษา ควรปรับเนื้อหาวิชาให้มีจำนวนเหมาะสม และความยากง่ายลดลงให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะ และสามารถทำงานได้ที่บ้านหรือหอพัก อาจารย์ควรจะเข้มงวด เพื่อให้ผู้เรียนเกรงใจ ตั้งใจ มีวินัย และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเช่น แก้ว อี พัดลม แสงสว่างในห้องเรียนให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

จากแนวทางการวิจัยนี้สามารถทำวิจัยต่อยอดได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงพัฒนา เป็นต้น โดยผู้วิจัยขอเสนอหัวข้อสำหรับการทำวิจัยต่อดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษา ในรายวิชาศิลปะ ระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา
2. การใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบในการประเมินการเรียนการสอน ในรายวิชาศิลปะ ระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวทางจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับรูปแบบการเรียนรู้และ/หรือเทคนิคอื่นๆ ตามความเหมาะสม ในรายวิชาศิลปะ ระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จิรัฐกาล พงศ์ภคเธียร. (2550). การวิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2553). จิตตปัญญาศึกษา : การเรียนรู้สู่จิตสำนึกใหม่. กรุงเทพฯ: สอนเงินมีมา.
- ทัศนีย์ หนูนา. (2550). ผลของการเรียนการสอนภาษาไทยด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวก 6 ใบ ที่มีต่อความสามารถคิดวิเคราะห์ และการอ่านวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล เอนกวิทย์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรจิตตปัญญาศึกษาสำหรับนักศึกษาพยาบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปริยาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต. (2544). ผลของการสอนวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาศิลปะศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา เจริญพจน์. (2546). ผลการจัดประสบการณ์โดยใช้แนวคิดหมวกคิด 6 ใบของ เดอ โบโน ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กอนุบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจักขณ์ พานิช. (2547, 20 พฤศจิกายน). “การเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ” . มติชนรายวัน. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2560, จาก <http://jitwivat.blogspot.com/2004/>
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2546). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. ค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2560, จาก <http://area.obec.go.th/pechaburi2/ed.standard.htm>
- De, B. E. (1985). *Six thinking hats*. London: Penguin Books.
- _____. (1999). *Six thinking hats (revised & updated)*. (สุดตระการ ธนโกเศศ และคณะ, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: ชานชาลา.
- Helber, C., Zook, N. A., & Immergut, M. (2012). Meditation in higher education: Does it enhance cognition?. *Innovative higher education*, 37(5), 349-358. Retrieved July 10, 2017, from www.scopus.com
- Sri-Ampai, P. (2011). The results of applying contemplative education concepts in learning activities on the E.Q. of first year students majoring in early childhood education. *European journal of social sciences*, 24(1), 42-47. Retrieved July 10, 2017, from www.scopus.com